משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר נזיקין

לחם שמים על משנה בבא בתרא

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה בבא בתרא

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-בבא-בתרא/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ד 4
משנה ו 4
פרק ב 5
משנה א 5
משנה ג 5
משנה ד 5
משנה ה 5
משנה ח 6
משנה ט 6
משנה יא 7
פרק ג 7
משנה א 7
משנה ב 8
משנה ג 8
משנה ד 8
משנה ז 8
משנה ח 8
פרק ד 9
משנה ה 9
משנה ו 9
משנה ט 9
פרק ה 9
משנה ג 9
משנה ד 10
משנה ה 10
משנה ו 10
משנה ז 10
משנה ח 10
משנה ט 11
משנה י 11
משנה יא 12
פרק ו 12
משנה א 12
משנה ב 12
משנה ג 12
משנה ד 13
משנה ה 13
משנה ו 14
משנה ז 14
משנה ח 14
פרק ז 14
משנה א 14
פרק ח 15
משנה א 15
משנה ב 15
משנה ו 15
משנה ז 16
משנה ח 16
פרק ט 16
משנה ב 16
משנה ה 17
משנה ט 17
פרק י 17
משנה ב 17
משנה ג 18
משנה ה 18
משנה ז 18
משנה ח 18

פרק א

משנה א

הכל כמנהג המדינה לאתויי הוצא ודפנא. ואור"ת דבפחות מכאן מנהג הדיוט הוא. ואין הולכין אחריו. ויכול אחד לעכב על חברו.

ומ"ש הג"א. למה לא נלך אחר המנהג בכל דבר שבממון. **לק"מ**. דהכא ה"ט. משום דאיכא למיחש להזק ראיה. לכי נפיל. כדלעיל בתי"ט משם נ"י. **ולר"ת** צ"ל. דמסיפס בעלמא. לא גרע מהוצא ודפנא. דמשמע ברצו. כמקום שנהגו הוא. וצ"ע.

משנה ב

אבל בבקעה שדה לבן. שאין העין שולט בה כל כך. ע"כ. **אע"ג** דאמרינן אסור לאדם שיעמוד על קמת חברו. בשעה שעומדת בקמותיה. **בשדה** אין עין חברו מצויה שם כל שעה. כמו בגנה. **גם** אין חשש אלא בקמה. משא"כ בגנה. שמצמחת זרועיה תמיד. והרגל תדירה בה.

חזית י"ל כמוהו. בית אבנים יחזה. עשינו חוזה.

משנה ד

מגלגלין עליו את הכל דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה דהיאך. ובכי הא לא אמרינן זה נהנה וזה לא חסר. פטור. תו'. **כלומר** בכה"ג דגלי דעתיה. ועביד מעשה. **וכתי"ט** ואתיא כרבנן דר"י כו'. ר"ל הא דאצטריכו תו' לפרושי הכי. משום דמתני' אתיא כרבנן דפטרי. בזה נהנה. וזה לא חסר. דה"ט דרישא. דאין מחייבין אותו. אע"ג דנהנה. וסיפא דחייב. משום דגלי דעתיה. הוא. **ואילו** לר"י. בכל גוונא חיובי מחייב. היכי דנהנה. **וא"ת** הא אפילו כרבנן לא אתיא. דהא מיהא סברי רבנן התם. דבעל העליה. יורד ודר למטה. או נועל בפני בעל הבית. עד שיתן לו יציאותיו. ואע"ג דזה אינו חסר. והאי לנקטיה בכובסיה עד דלשבקיה לגלימיה הוי. כמ"ש שם. וא"כ מתניתין דלא כמאן. **י"ל** התם טעמא. משום דבית לעליה משתעבד. והו"ל זה חסר ודאי. במה שהוציא הכל משלו. ובדין הוא שיכפוהו לבעל הבית לבנות. משא"כ כאן שלא נתחייב לו בכלום. עד שיגלה דעתו.

משנה ו

עד שיהא בו ד"א לכל אחד מהשותפין. חוץ מן הפתחים. שכל בית שבחצר. צריך לפני פתחו. ארבע אמות. לאויר החצר. על פני כל הפתח.

בזמן ע"פ הרע"ב. גוד או אגוד. פירש הערוך משוך או אמשוך. כמוהו בפי"נ (דקי"א) גוד לית דין צבי למילף. פירש"י משוך.

פרק ב

משנה א

מי רגלים ממסמסין את הלבנים. שהן של טיט יבש והיינו בלתי שרופים. **אבל** לבנים שרופים. דינן כאבנים.

שלשה מן השכב חשבון הרחקה נקיט. דמחשב שלשה מן השכב.

משנה ג

ולא מקול התינוקות מ"ש רע"ב ואם אינו מלמד אלא אומנות כו' מצי מחי. **זה** לקח מפיר"מ. ואינו נראה בעיני (אע"ג דלכאורה הכי משמע בגמרא) דהא נמי מקרא נפקא. והודעת להם את בית חייהם. ודרשינן נמי ראה חיים וגו' זו אומנות. והתירו שבות בשבילה. לשדך על התינוקות בשבת וללמדו אומנות. וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה. א"כ גם זה בכלל למוד תורה הוא ודאי. דאי לא הא. לא קיימא הא. **אלא** תנוקות של בית רבן. למעוטי תינוקות דנכרים. ואפילו ללמדם תורה (משום דאיסורא קעביד) אצ"ל ללמדם חשבון ואומנות דלא מצי עביד. בלי רשותא דבעלי חצר. אע"ג דאי בעית אימא השתא דאתית להכי (במסקנא דסוגיא) דברייתא מיירי בסופר מתא. קהדר ביה תלמודא משינויא קמא. אלא אפילו תינוקות דנכרים שרו. **מיהת** לא צריכנא לשינויא דחיקא. אלא תינוקות דישראל בכל גוונא לא מצי מחי. ודנכרים בכל גוונא מצו מחו.

משנה ד

(**דנו"א**) בפירוש רע"ב שטה ב'. או יותר. צריך למחוק.

משנה ה

מרחיקין את הסולם מן השובך וז"ל הטור היה לחברו שובך סמוך לכותל כו' צריך להרחיק מן הכותל ד"א ע"כ. **והכי** מסתבר לתי"ט. **ואני** אומר אין זה במשמע לשון המשנה. שלא שנינו הרחקה. אלא מן השובך. לא מן הכותל. **גם** קשה לצייר העמדת סולם באויר. לפיכך לשון הטור בכאן. רחוק מכליותי.

וראיתי לרמ"ז שכתב וי"ל מאי איריא שבין שתי חצרות כו'. **ולא** ידענא מאי קאמר.

שגר עמ"ש בלחם נקודים. ברכות פ"ד מ"ג.

וחוץ מחמשים אמה של מוצאו. דודאי לא מהני שובכין כו' נ"י. **ותמיהני** על מהרש"ך שכתב טעמא משום דרובא עוברי דרכים עכו"ם. דהא במ"ב פ"ב דב"מ (עמ"ש שם בס"ד) מוכח דאין בגוזלות סימן. וא"כ אפילו רוב עוברי דרכים ישראל. שרי. עכ"ל תי"ט. **וצ"ע** דוק.

וז"ל רמ"ז תמיהתו על התו' דכתבו דאזלינן בתר רובא דעלמא. וטעמא נראה משום דאי כנ"י. מאן לימא לן דידע ודאייאש ע"כ. **והא** לאו מילתא היא לפי דעתי. כי נפול זה. אינו עשוי ליטלו אלא ביד. ומיד שנופל מידו. מרגיש בו.

משנה ח

לא יעשה אדם גורן קבוע כו'. ז"ל תי"ט והטור העתיקם לשתי בבות. ולדבריו לא יעשה כו' נמי בתוך העיר. וקשיא הא תו למה לי. ע"כ.

אומר אני מרוח אחת הוא דבעינן חמשים אמה. אבל לארבע רוחות לא צריך. וכיון דבתוך שלו הוא עושה. בהרחקה כל דהיא סגי.

ולפרש הוי"ו כמו שי"ן. כמ"ש תי"ט. אין לו טעם בכאן. **ורמ"ז** כתב ז"ל. לא היא דרישא איירי בשדה. והכא בתוך שלו. ע"כ. **ותמוה** אטו שדה לאו בשלו עסקינן.

משנה ט

חוץ ממערבה דשכינה במערב. ומפיק לה מקרא וצבא השמים לך משתחוים. וכתו' וא"ת. בלילה נמי למזרח משתחוים. **לענ"ד** לק"מ. דאין הכי נמי. הדרים באותן מדינות. שצבא השמים משתחוים למזרח. גם בני אדם גם בני איש. אותו צד לחשב למערב שלהם. וכשהם משתחוים. ודאי גם כן השתחויתם היא למזרח. שהוא מערב שלהם. סוף כל סוף מגמת פניהם קדימה. אינו אלא אחר מהלך צבא השמים. שמהלכם פונה למערב **ואף** כשהם במערב. שפנייתם למזרח. כדי לחזור ולסבב למערב. להשיג מקום כבוד השכינה. עכ"פ אינן חוזרין לאחור לעד לעולם לא ישובו על עקבם. להפוך ערפם למערב. לזרוח אחר שכבר שקעו. **ולא** יעשו בורסקי מטעם זה למערב העיר. באיזה אקלים ונוף שיהיה. כי מ"מ לאותה רוח. הוא רומז מקום הכבוד. **ועוד** נ"ל שאפילו לדברי האומר שכינה בכל מקום. עם כל זה מהלכה הוא בדרך מערכת צבא השמים. וכתוב מפורש הוא. וכבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים. **וכן** השער הפונה קדים. סגור יהיה ששת ימי המעשה. וביום השבת יפתח. מטעם זה.

ולענין מ"ש תי"ט על ריצב"א. עמ"ש בס"ד מ"ב פ"ה דיומא.

משנה יא

בין מלמעלה שאחד מהן מלמעלה. בגובה שפוע הר. **צריך** לידע אם הגובה נמדד. או נדון במתלקט עשרה מתוך ארבע. או מקדרין בהרים. או אומדים אותו.

פרק ג

משנה א

חזקת הבתים כו'. שלש שנים. דעד תלת שנין מזדהר אינש בשטריה. אליבא דתנאי דלקמן.

צריך לומר לאו דווקא. אלא בשלש מקוטעות. שיש בהן ג' תבואות. **ולא** עוד אלא לרי"ש בשדה האילן. נמצאת חזקה בשנה אחת.

ונ"ל שכך הוא הענין שאמרו עד ג' שנים מזדהר בשטריה. לא הקפידו על השנים רק על שלש תבואות ושיערו שאין אדם רואה או יודע שאדם אחר אוכל פירות שדותיו וקרקעותיו שלש פעמים ושותק. לפיכך כשהמחזיק רואה שאין מערער על אכילתו זה שלש פעמים. שוב אינו נזהר בשטרו. ותלמודא נקיט מילתא מציעתא. דרובא דפירות. שלש פעמים בשלש שנים. הן נאכלים. **אבל** אם לפעמים יש אכילת פירות ג"פ. בפחות משלש שנים. בבציר משלש שנים נמי ודאי לא מזדהר. **והוא** הדין איפכא כי ליכא שלש תבואות אלא בשש שנים או יותר כאילני בנות שוח ובנות שבע וכן הפרסאות. וכדומה נ"ל דאז צריך להזהר בשטרו. עד שילקוט פירות שש שנים. והכי נמי. כשהמערער במדינה אחרת. צריך המחזיק להזהר בשטרו לעולם. אבל לא משמע כן בפוסקים. עסקמ"א.

והעבדים אע"ג דגודרות אין להם חזקה לאלתר. יש להן חזקה לאחר שלש שנים.

ומדעת הר"מ נראה דאין חזקת של"ש אלא לעבד בלבד. וכתב הה"מ דמתני' תסייעיה.

ואינו נ"ל. דהא בהדיא תנן וכל שהוא עושה פירות תדיר. א"כ כל ב"ח שוים לכלל הזה.

ומ"ש מהרפ"כ טעמא. דבגודרות אין כותבין עליהם שטר. ולפיכך אין שייך בהם חזקת שלש שנים תי"ט. **לא** הבינותי זה הטעם. שא"כ אדרבה יהא חזקה להם לאלתר. כשאר מטלטלין. מטעם זה. דלא שייך למימר אחוי שטרא. **והשתא** אע"ג דגודרות ודאי לאלתר לית להו חזקה. משום דנקיטי ניגרי ברייתא. מיהת בשלש שנים תסגי להו. דומיא דעבד. ואע"ג דלא כתבי עלייהו שטרא. אטו משו"ה לא תהוי ליה חזקה לעולם. מי לא עבדי לזבוני. **הילכך** נ"ל דלית דחש לדעה זו. ואפילו הר"מ אפשר דלאו הכי ס"ל. לישנא דמתני' נקיט. עכ"פ אין אחריות דעתו עלינו.

וכל שעושה פירות תדיר דייקא. **ש"מ** דבתר אכילת ג"ש פירות אזלינן. כמש"ל **נ"מ** דכי הויין אילנות שאינן עושין אלא לשלש שנים. חזקתן תשע שנים. **ותנא** הני ושייר. אכללא סמיך.

משנה ב

וילכו ויודיעוהו שנים ש"מ ר"י. לית ליה הא דר"י ור"ע. במתני' דלעיל. **וכרע"ב** אבל אם היה עמו בעיר לאלתר הוי חזקה. **ע"ל** מ"ו בתי"ט ד"ה ולצורית. לשון הרב המגיד

משנה ג

שנתת לי במתנה בשטר בעדים. **וצ"ע** כשטוען שמחלת לי. מאחר שאכלתיה שני חזקה ושתקת. דאנן סהדי. אם לא היכא דהויא מחילה בטעות. או בשעת חירום. שלא היה יכול למחות ודוק. **ולר"י** אף נאלתר הוי חזקה.

האומנין אין יכולין לטעון נקוחים בכלים שבידיהם משל אחרים. וה"מ כשהכלי מצוי בפנינו ביד האומן. **כתי"ט** ואין הכוונה בפנינו ב"ד כשטוען עליו. דודאי הוא נאמן. ע"כ. **וזה** הפך המבואר בגמרא גבי רמאי דפומבדיתא. דאי חכים הוא. משוי ליה ראה. וכן מבואר להדיא בסימן קל"ג ע"פ תשובת הרא"ש. ובסימן קל"ד ס"ב. **אמנם** בסע"ב בהגה. כתוב כדבריו. וצ"ע. **שוב** ראיתי בסקל"ג העיר סמ"ע בזה. וצל"ע.

כמחזיק אע"פ שבא מחמת טענה.

כנותן מתנה וה"ה למוכר. **ולא** נקטיה. משום דאורחיה למקני בכסף.

משנה ד

משלמין וא"ת ה"ד כו'. ותירוץ אחד מגדולי ר"צ. שא"א בממון כאשר זמם כו'. כיון שאפשר בחזרה. נ"י. וזה פשוט מאד. **מיהו** היינו בדאפשר בחזרה. דהיינו כל זמן שהמתחייב חי. דאיכא למימר דילמא ישלם. ואע"פ שהעני. שמא יעשר וישלם. נמצא עדיין אני קורא בו כאשר זמם. **משא"כ** משמת. שנתקיים כאשר עשה. אימא לפטרי. **וממתניתין** נ"ל דאין ראיה לממון דעלמא. דשאני קרקע. דאינה נגזלת. וכל היכא דאיתא. ברשותא דמרה איתה.

משנה ז

ובונה עלייה ע"ג ביתו תי"ט מיגז גייז לישניה דרשב"ם. והוא חסרון הראוי למלאות.

משנה ח

ה"ז בחזקתה הא ודאי מיירי. אע"ג דלפי הנראה עתה. אין הזיזין וגזוזטראות כנוסים לתוך שלו. אלא יוצאים לר"ה. מ"מ אנו אומרים. כשבנה זה ביתו. כנס לתוך שלו. וכן כל הבתים הבנוים בצדו. כנוסים הם לתוך שלהם. ואפ"ה הם אינם יכולים להוציא זיזין

עתה. לפי שכבר מחלו משלהם לבני ר"ה. מאחר ששהו ולא הוציאו מיד כשבנו. ויתרו. ושוב אינם רשאים להוציא. דהו"ל כנותן דרך לרבים. מה שנתן נתן. כך צריך לומר לדעת המפרשים.

פרק ד

משנה ה

הבתולות כרותות מבתולת השקמה.

משנה ו

המגורות כרמ"ז. נ"ל שהוא מלשון מוגרים במורד. **ושבוש** גדול הוא. שהם שני גזרות. ושני הפכים בענין.

משנה ט

מכרן (בור וגת) ועכב השדה לעצמו.

רע"א א"צ הלוקח ליקח. לשטתיה אזיל. דכללא הוא בכ"מ מוכר בעין יפה מוכר. וחכמים לטעמייהו.

לא הקדיש אלא כו'. את"ק קאי ר"ש. וקאמר לא הקדיש את כולם. אלא כו'.

פרק ה

משנה ג

המוכר חמור מכר סייח כגון דא"ל חמור מניקה כו'. דחלב האתון למאי מהניא. **ואע"ג** דאיכא דשתו ליה לרפואה. לחולי השדפון. ליכא למידק מהכא דאסור משום דלא הוי רפואה גמורה. וכענין שנחלקו חכמים על רמב"ח. בבתרא דיומא. במי שנשכו כלב שוטה. שאין מאכילין מחצר כבד שלו. דילמא הכא כ"ע מודו דהויא רפואה גמורה (עם שהנסיון הוכיח ההפך כמה פעמים. שמא אין כל העלולים מאותו חולי. שוין ברפואה זו. ומצינו ג"כ אף בסמים. איכא גופא דלא מקבל סמא. אע"פ שהסם בדוק ומנוסה) **ואפשר** היכא דהוי רפואה בדוקה ובחולה לשאר אינשי. אע"ג דלזימנין לא מהניא. ולא מעלי לגרועי הטבע ורעי המזג וידועי חולי קשה. הנך שאנו. ולא אתרעא הרפואה משום הכי. אע"ג דספיקא היא. ומידי ספק לא נפקא. אפ"ה שריא אליבא דכ"ע. משום ספק נפשות שדוחה אפילו שבת החמורה. **אלא** שהוגד לי משם רופאים מומחים שאינן מסכימים עם רפואת חלב זה. ושוחקים על רופאי אליל. שסומכים עליה. וקוראים אותם חמורים.

איברא אשכחן בתלמודא דידן (בכורות ז"ב) במי רגלי חמור. דשתו אינשי ומעלי לירוקנא. ושריא כל היכא דאיכא סכנתא. והכא מיהא משו"ה מכר בנה. משום דהוי מילתא דלא שכיחא. וסתמא לאו להכי קבעי לה. אלא ודאי היא ובנה קאמר. ותו דאפילו אם באמת צריך לחלבה של האתון. ודאי שאם אינה רואה בנה בצדה אינה נותנת חלבה כלל. זה ידוע. ותלמודא. מילתא פסיקא נקיט. ולא איכפל לאשמועינן טעמא דלא צריך ליה.

הסייח בנו של חמור. לשון רשב"ם. **והוא** ע"ד לשון הכתוב. אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד.

מכר יונים אבל לא ביצים. ולא אפרוחים שלא פרחו. כך כתב רמ"ז. וצ"ע.

משנה ד

לא ישפה לא יכרות. כתי"ט ודומה לארמי. ואכות. ושפית. ואינו דומה. שהרי הכריתה והכתיתה. שני דברים מוחלטין הן. אבל יש לו רעים רבים בתלמוד. בלשון כריתה ממש. ומהם בריש מכלתין. גזית אבני דמשפיין. ובמשנה ספ"ג דע"ז. שפיה לצרכה. ובפ"ג דמעילה. אין מועלין בשפוי. והוא מה שנגדר במגרר. הפצירה פים. תרגומו שופינא.

משנה ה

מכר הקנה לענין מ"ש תו'. וק"ק כו'.

עמ"ש בס"ד יומא פ"ב מ"ג. ד"ה הגרה.

משנה ו

יפות ונמצאו רעות הוי כאונאה. כלומר דלא נתאנה בדמים כלל תי"ט **משמע** הא כי נתאנה אם רצה לוקח קנה. ומחזיר מוכר אונאה. **וה"נ** מסתברא לכאורה. שלא יהא דין זה פחות מבבא דבסמוך. **איברא** דאיכא למימר נמי דגרע. כיון דאי בעי. לא קנה. לאו קנין מוחלט הוא. וצריך תלמוד לענין מעשה.

משנה ז

משך מר"ה לסמטא (נ"ל שהוא לשון השמטה. בחילוף שי"ן בסי"ן. כדרך ולשטר חד בשי"ן ימנית. ובתרגום בסי"ן שמאלית בכ"מ. וכן נקרא בלע"ז) או בחצר של שניהם (פירושו של אחד משניהם) אבל משיכה בר"ה לא מהניא.

קנה אע"פ שלא מדד כו'. כצ"ל בלשון הרע"ב.

משנה ח

הרכינה ומיצה ה"ה של מוכר לענין קושית התו' עמ"ש בס"ד שילהי תרומות. **ומ"ש** בתי"ט. דאפילו בישראל התורם עכשיו לק"מ. דהא דשל חולין בלא הרכינה ומיצה הם.

מ"מ נשארו ביד ישראל. ואיה התרומה שעליהם עכ"ל. **לא** ידענא מאי קאמר מר. הא ודאי שפיר קאמרי התו'. כמו אותן מדות שמודד התורם. מ"ט של חולין תחלה. נמצא כשממלא ומערה כד כד. אינו מרכינה וממצה. לפי שאינו מקפיד על כך. וממהר לערות ולמלאות כדרך החנונים. עד שמגיע אל כד של חמשים. שהיא תרומה.

הרי שלא נשאר בידו כלום ממיצויי המדות. שלא תרם עליהם. שכל מיצוי ומיצוי נצטרף למדת חברו שמילא אחריו. ולא הרויח מאומה.

ועל כן פשוט שראוי להיות במדה של תרומה כמו כן. שהמיצוי לא יחשב לתרומה. שמבלעדו תספיק מדת התרומה. שעולה בודאי לפי חשבון כדים של חולין. **וכן** הדבר אפילו כשתורם באומד מ"מ השיעור אחד לתרומה ולחולין. דוק ותשכח.

משנה ט

השולח בנו קטן. צריך לבאר עד מתי הוא קטן לענין זה **ונ"ל** עד שהגיע לעונת הפעוטות. כבר שית. כבר שבע. כל חד לפום חורפיה. **ואחד** הזכר. אחת הנקבה. במשמע.

חנוני חייב כתו'. דאם היה מחזיר אותו פונדיון עצמו לתנוק. ה"נ דהוה פטור.

ואינו נ"ל. עיין כיוצא בה בי"ד (סימן שמ"ט) בהגה. כשהיו או"א מזרקין עליו כלים. ועמד אחד והצילן. אם אח"כ החזירן להם. חייב לשלם. דהוי כזרקן למקום גדודי חיה ולסטים (דהכי קיי"ל באבדה. משהגיעה לידו. נתחייב בשמירתה. ואפילו משנטפל בה. מתחייב להחזירה).

ואם בגדולים בני דעת ובשל עצמן כך. ק"ו לכאן.

משנה י

וממחה משקלותיו ששוקל בהן דבר לח כו' שנדבק בהן מהלכלוך ומכביד המשקל. נ"י.

ואע"פ שאם הוא המוכר. הוא המפסיד. ומה לנו לחוש לכך. **מ"מ** עובר משום לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן. כי לפעמים לוקח בהן דבר גם כן. **ואפילו** בדברים שמוכר. יש לחוש שלפעמים אין לו אבני משקל קטנים (כגון שהלוקח רוצה לקנות רק עשר ליטרות בלבד. והמוכר אין לו משקל של עשר. אלא של חמש עשרה. ושוקל כנגדן. ומניח חמש ליטרות בצד הבשר. ונותן בכף מאזנים אבן כבדה הרבה. וצריך לתת אבן קטנה בכף האחרת. עם הבשר הנשקל. לנכות מן המשקל הגדול ולכוין משקלו. ועל ידי זה הקונה נפסד. אם היא מוכבדת מן הנדבק בה. **וגם** דרך התנא להודיע לבלתי יודע. לשמור גם המוכר מההפסד.

משנה יא

אבל ביבש א"צ והטור כתב כו'. שאף לדבר יבש צריך לקנח המדות. וכב"י שאינו מוצא לו טעם כו'. ומהרפ"כ כתב שדבריו במדות שהן עמוקים ע"כ. **לא** ידעתי למה דווקא במדות. ולמה דווקא עמוקות. הלא אף בכפות המאזנים. ואפינו אינן עמוקות. יש לחוש שנדבק בהן מאבק ועפרורית ונישובית. וכיוצא בהן מדברים העושים פסולת קל ודק. הנסרך גם ביבש. ונשאר בכפות אחר המשקל. ואינו סר עד שיקנחוהו בידים. או ינקוהו במכבדת יפה יפה.

בדקה לא ימוד בגסה דהוי פסידא לוקח. שאינו נותן לו אלא הכרע אחד. והוסיף הרשב"ם. ואפילו במקום שמוחקים. א"א למחוק כ"כ בצמצום. ע"כ מתי"ט. **ולא** ידענא מאי קאמר. דהא הכרע הוא במשקל. ומחיקה היא במדה. **שוב** עיינתי בנ"י. ונראה שכיון לתקן זה. ועדיין אינו מתוקן. כי אם אי אפשר למחוק בצמצום. לאו פסידא דלוקח הוא. אלא פסידא דמוכר הוא דהוי. **גם** מש"ע תי"ט בשם רשב"ם. לא ימוד בדקה. דמפסיד מוכר. שאינו יכול למחוק כ"כ כו'. **אין** לו הבנה. ונראה שט"ס בלשונו. וכך צ"ל. ובגסה מוחק יותר. זה מוכרח לפי צורת הלשון. **אמנם** הוא נגד המושכל. וההפך מבואר בשכל. **גם** אין כך הנוסח בפירוש רשב"ם. בספרי גמרא שלנו. אלא שמ"מ נשתבש הלשון בכאן מאד. ואינו עולה כלל.

לא יגדוש ואע"פ שמוסיף בדמים. **נראה** דמירי שהמוכר אינו בקי במנהג המדינה. שהוא מבני הכפרים. והלוקח רוצה להטעותו לגדוש. כאילו כך המנהג. אינו רשאי אע"פ שמוסיף כו'. אם אינו מפרש בהדיא. וכן איפכא. **דאל"ה** פשוט דכל תנאי שבממון קיים.

פרק ו

משנה א

זרע פשתן דרובא קונים לזריעה. **עמ"ש** בס"ד ספ"ט דתרומות.

חייב באחריותן ואפילו היתה שנה שחונה. אם יכולין להשקות ברגל. והשקום כגן הירק. הרי זה חייב. **אבל** אם היו שנים כשני אליהו. או שפסק המעיין. ודאי אינו חייב כלום.

משנה ב

פטסיאות חברו במ"ז פ"ב דר"ה. ועמ"ש שם.

משנה ג

אשתקד שם מורכב. שתא קדמייתא.

ואם ידוע כו' צ"ל שהלוקח הוא ממקום אחר ולא ידע בו אלא בני אותו מקום של המוכר להם הוא ידוע. דאל"ה הא סבר כו'.

משנה ד

בית אלמנות לבתו אבל בחיי בעלה כו'. אין דרך חתן לדור עם חמיו. **קשיא** לי טובא. דהא איפכא שמעינן ממתני' ה' פרק ח' דעירובין. דעביד אינש דדייר עם חתנו. ולא עם בנו. **וי"ל** בדוחק. אע"ג דניחא ליה ודאי. התם בקרובי דעתא תליא. **איברא** משום הנך טעמי דהכא. קמ"ל דלא שפיר דמי. **והתם** נמי לאו בדירה ממש איירי אלא באכסניא באקראי עסקינן. משו"ה ליכא חששות דאתמרו הכא. **ותו** דהא בחמות לא איירי התם. דלא אזל אלא איהו לחוד. הילכך בבתו ניחא ליה טפי. מכלתיה דלא דיירא גביה. **דהא** ודאי משום דלא מתדר להו בהדדי. להכי דייר בנו באפי נפשיה. דלא הוי מקבל ליה לכלתיה למידר גביה. השתא נמי דאזיל לגבי בריה לבקרו. אין רצונו להתעכב אצלו. ואינו מסיע ביתו מלבו בשבילו. ודוק. עמ"ש בס"ד בחייתא דקיטרא (שי"ע סל"ב) **והוי** יודע דבהאי מילתא. דקמ"ל אגב אורחא בעלמא. איסורא נמי איתא. ואיכא מ"ד דמנגדינן ליה. וכ"פ הרמב"ם ז"ל. אע"ג דאנן קיי"ל כנהרדעי. דלא מנגיד רב אלא אמאן דקדיש בביאה. מיהא לא שרי לה. ואיסורא כדקאי קאי. אלא שהתו' כתבו. שעל זה סמכו להקל האידנא. ולכן השמיטו זכרונה כל פוסקי הלכות סדורות שבידינו. **ותמהתי** על זה. מי ילפינן ממקלקלתא. אלא שהדוחק ועול גלות התיר לעצמו. מה שאינו מן הדין. וכמו שמצינו בכמה דברים כיוצא בזו. שאין כח ביד חכמי הדורות. למחות בקולות הנהוגות חוץ לשורת הדין. והנזהר בדברי חכמים. עליו תבוא ברכת טוב.

טרקלין עתשו' הרמ"ע (סימן מ"ה) ושם מפרש טרקלין. מלשון טרוקו גלי. ופירושו לינה נעילה. עלח"ש פ"ד דאבות מי"ג.

היכל וכותליו עמ"ש בס"ד בלח"ש רפ"ה דיומא.

משנה ה

מי שי"ל בור דווקא. דאילו חדר דרכו ליכנס שם כו'. **וכה"נ** לא תקנו כלום. אע"ג דחששה דחשד. במקומה עומדת. וגדולה היא משל דרך הבור. **מ"מ** לא יכלו חכמים להעמידה על הדין. להפסיד לזה ביתו. משום חשש בעלמא (משא"כ בבור. דאפשר בתקנתא) **ולא** עדיף מחתן הדר בבית חמיו. דגריע טפי. כמ"ש בן סירא. ואפ"ה לא מצו רבנן למחויי ביה. ולמכפייה דלא למידר גביה. היכא דלא אשכח ביתא אחרינא אי נמי דלא מתדר ליה אלא גביה. דהא לא אשכחן בשום דוכתא. דאשמעינן איסורא בהדיא. אלא רב לחוד הוא דמנגיד עלה למ"ד. ופליגי נמי נהרדעי אליביה.

אבל זה עושה לו פותחת. וזה עושה פותחת. ודאי כל דאפשר לתקוני. מתקנינן.
עושה כו'. מנעול בפני עצמו. עם מפתח מיוחד לו.

משנה ו

מי שי"ל גנה כו' כגון יורשים כו'. אבל בנקח גנה כו' תי"ט. **ור"ל** בלקח מחברו בעל הגנה. וקיצר יותר מדאי. כי הי"ל לכתוב כן באר היטב.

משנה ז

מה שנתן נתן ואע"פ שבטעות היה.
היה נ"ל פשוט. דהיינו טעמא כיון דאיהו מחל להו מדעתיה. ואינהו קנו לה בהילוכא. גמר ומקני אף בטעות. דאסיק אדעתיה דלא מצי לאשתעויי דינא בהדי רבים. דקדירא דבי שותפי (לא קרירא כו') הוא.
משו"ה לא דמי למחילה בטעות דעלמא. דהכא איהו דאפסיד אנפשיה. יאוש בעלים הוא. ודרך הרבים. מאן שביק מאן מחיל. וזה היה ישר בעיני. **אלא** שעדיין צריך ליישב סוגיא דהלמודא.
המעמד שהיו עושין שבעה מעמדות כו'. **ולי** נראה יותר נכון לומר. שהם מכוונים כנגד פרקי שנות האדם. אם ימלא ימיו. שבעה עדנין יחלפון עלוהי. ילדות. נערות. עלמות. בחרות. עמידה. זקנה. וישישות. כולם הבל. ורהבם עמל וחבל. סופן אביל.

משנה ח

והבוכין עלח"ש מ"ה פ"ד דעירובין.

פרק ז

משנה א

הרי אלו נמדדין עמה צ"ע איך היא מדידה זו. **עמ"ש** שילהי מציעא.
אם אמר הן חסר כו' ומוקי התו' בעומד בתוכה דאל"ה תקשי מתני' דלעיל כו' ואפילו לא היו טרשין כל עיקר ע"כ. **צ"ע** דילמא לעיל מיירי ביתרים מבית רובע.
ואם רצה מוכר. **מחזיר** לוקח. **צ"ע** אי אפי' לא רצה לוקח. מי כייפינן ליה ליקח יותר ממקחו. אם אינו צריך לו.

פרק ח

משנה א

יש נוחלין ומנחילין והא דלא נקט יש נוחלין זה את זה כו' רשב"ם **ר"ל** נוחלין זה את זה הול"ל. ולא צריך למתני מנחילין. **אבל** באמת לא היה מספיק לומר נוחלין זא"ז. להבין ממנו שכל אחד נוחל את חברו. עד שיאמר בלשון כפול. נוחלין זה את זה. וזה את זה. כדי להודיע שהנחלה מתהפכת ממנחיל לנוחל. ומנוחל למנחיל. ואינו מדרך התנא לשנות דרך ארוכה. **אבל** בחר לשון ערומים קצרה וצחה. כל אמרתו צרופה וברה.

והאיש את אשתו פשיטא דירושת הבעל קודמת. אף לבנים שכבר היה לה מאיש אחר קודם שנשאה זה. וכ"ש לבנים מן הבעל. דמאי שנא בניה. משאר יורשיה. כי לית לה בנים. דהא אינהו נמי דאורייתא. ובעל דרבנן. ואתא דרבנן. ועקר לדאורייתא. **וש"מ** מהכא נמי. כמה גדולים דברי סופרים. **עמ"ש** תי"ט. ליישב דרשה דת"כ. באם אינו ענין. **להא** מילתא. בר מולא הוא עם גברא רבה אחרינא. הרמ"ע ז"ל. בס' יונת אלם. פצ"ט. דקאי כוותיה.

משנה ב

בת קודמת לאחין. ולאב. **וצ"ע** מ"ט לא תני ליה. דהא איהו עדיף. דקודם לכל יוצאי ירכו. והו"ל לאשמועינן רבותא. וכ"ש אחין דלא קדמי. **וי"ל** קצת. דהא מרישא שמעינן. וזיל קרי בי רב הוא. דבן קודם. וה"ה לאב. וכל יוצאי ירכו. במקומו עומדים. **ודקתני** סיפא. האב קודם לכל יוצאי ירכו. שבקיה דמפרש נפשיה. כל שאינן יוצאי ירך בנו המורישׁ. משו"ה תנא. מלמטה למעלה סידריה נקט ואתא.

אחין קודמין לאחי האב ולאבי האב.

והאב קודם לכל יוצאי ירכו שלא מן המת.

כל הקודם בנחלה כו' מסיים בה הרע"ב. וכן לעולם עד אדם הראשון. **ולא** דק. שאין בן נח יורש את ישראל. שאין לו אחוה. לפיכך אינו נאה כלל לומר כן. **ויש** לתמוה עליו. ששכח החיוב שאמרו חז"ל. חייב אדם לומר בלשון רבו. דדייק טובא. שכך שנה לנו בעל התלמוד. נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן בלבד. ודייק עלה לימא עד יעקב כו'. מיהו טפי ודאי לא אפשר. והמוסיף גורע.

משנה ו

נפלו לו בחייו. ולא ידעתי למה דקדקו לכתוב כן. תי"ט. **ולא** ידע מר. שאין הבן יורש את אמו בקבר. להנחיל לאחיו מן האב. ולא הבעל את אשתו. **א"כ** האי דנפלו לו. ולא להם.

היכי דמי. אי בכה"ג עסקינן. מי ירית מידי. ומהיכן נפל לו. שלא נפל גם להם. הא ודאי ע"כ בחייו איירי. זה פשוט.
זיכה בה מ"ש תי"ט משם הראב"ד. ודווקא בחולק בקרקע. אבל במטלטלי לא. שאין שטר למטלטלי. **צ"ע** ועמו"ק (הר"ן).
האב אינו יכול למכור הגוף.

משנה ז

והבן אינו יכול למכור פירות בחיי אביו ואפילו סתמא לא ימכרו. מאחר שהלוקח יכול לבטל המקח. כמ"ש נ"י.
אבל אם מכרם. מכורים מיהא לכשימות האב. **ולא** הוו מוכר דשב"ל. דהו"ל מוכר דקל לפירותיו. **מ"ש** תי"ט. על מ"ש בפירות שהגיעו להבצר **צ"ע**. שוב ראיתי שהושג מבש"ך (סצ"ה).

משנה ח

נשאו. ישאו לענין קריאת מלות אלה. עפ"ה דכתובות.

פרק ט

משנה ב

בתי"ט ד"ה דוחין. בלשון הנ"י. צ"ל וא"כ לרבנן דקיי"ל כוותייהו נוטל נמי בתרווייהו. ותי"ט העתיקו בשבוש.
ילדה זכר נוטל מנה. הכא בש"מ. קנה. שדעתו של אדם קרובה אצל בנו.
נ"ל דבהוכר העובר דווקא. אבל בציר מהכי. לאו עובר סתמא שמיה. עד שיפרשו לך. כך הוא בעיני. ועמ"ש בפ"ג דקידושין. ובא"ע ס"מ (ואצ"ל בפחות מארבעים יום. דמיא בעלמא הוי) ובזה א"צ למה שנדחק נ"י. ואינו נרא' מ"ש דמשום טירוף דעת חששו. שאם כן. מאי איריא בנו. אפילו אחר נמי. **ותו** דאי איתא דלא שייכא קנייה בעובר לגמרי כלל. הא אמרינן. מידי דליתא בבריא. ליתא בש"מ. **אלא** מסתברא לא שנא בריא. ל"ש ש"מ. קנה. מה"ט דדעתו של אדם קרובה אצל בנו. והכא בהוכר עובר עסקינן ואתיא כי סתמא דפ"ג דקדושין. דכה"ג מיקרי בא לעולם. משו"ה בריא וש"מ שוין בהא. **והא** דמפלגינן הכא בין בנו. לאחר. היינו משום דספיקא הוה. והתם נמי לא הוו קידושין אלא להחמיר. עמ"ש שם בס"ד.

הילכך גבי בנו דווקא. דדעתו קרובה. הוא דאמור רבנן דליקני כה"ג. גם המעות נשארים בחזקתן ליורש הראוי. משא"כ באחר. דהו"ל ספיקא דדינא. המע"ה. וזה כפתור ופרח ודאי.

נקבה מאתים דלענין הרווחה כו'. **אי נמי** במבכרת.

משנה ה

השולח סבלונות עמ"ש פ"ב דקדושין ובמו"ק אה"ע (סמ"ה).

משנה ט

נכסים בחזקתן ולא פירשו ב"ה אי בחזקת יורשי האשה כו'. וכיוון שהנכסים בחזקתה. יכולה היא להוריש השבועה לבניה כו' תו'.

לכאורה דברי תימה הם. מה טיבה של שבועה כאן. הרי בנצ"ב אינה צריכה שבועה. כדקיי"ל בא"ע (ספ"ח. וצ"ו) **מיהא** איכא לאוקמה בדליתינהו. וכמ"ש שם בס"ד על לשון הטור. ועדיין צ"ע. יע"ש. **אלא** שמכל מקום מ"ש תי"ט. אינו מדויק כל עיקר. דהא קאי ליה אמ"ד בחזקת יורשי האשה. ומאן שמעת לה. ר"א. והא שמעינן ליה. דסבר אדם מוריש שבועה. עתו'. וק"ל.

איברא לדידי. בלא"ה לק"מ. דכה"ג דמתו שניהם מיתת פתאום. ליכא למיחש להתפסת צררי. **ותו** אי נמי אתפסה. או מעצמה תפסה. הא ודאי כל מה דאית לה. גבה משתכח. ולא מחזיקינן ריעותא. לומר שהוציאה את שלה מתחת ידיה ומרשותה. ונתנה ליד אחר. דכל מאי דאית ליה לאינש. בידיה וברשותיה קמנטר ליה מסתמא. ואינו מניח את שלו על קרן הצבי. וק"ל. **א"כ** בודאי כאן נמצא. וכאן היה. וימצא אצלה. על כן אין כאן מקום לשבועה. **שוב** ראיתי שגם התו' כך כתבו בשם הר"ש. ואע"פ שדחו זה. באמת רבים וגדולים יצאו לחלק בכך. ודידן עדיפא מדהר"ש. וק"ל.

פרק י

משנה ב

סלעין עשרין קמ"ל תפוס לשון אחרון.

תלתין סלעין קמ"ל דלשון ראשון עיקר כה"ג.

כסף זוזין דאינון ונמחק סד"א אירי דגריעי טובא נינהו. כדקאמר מלוה.

כסף סלעין דאינון קמ"ל אע"ג דחשיבי. מהו דתימא כסף חשוב. שעושין ממנו סלעים קאמר. דהיינו לאפוקי כסף זוזי שהוא מעורב בנחושת שבעתים. ולעולם אימא. דהכא אין לו אלא סלע אחד. צריכא.

דרכונות ס"ד איידי דיקירי וחשיבי טפי. אפילו חדא. טובא קרי ליה. ע"ד ובני דן חושים. דעבידי אינשי דקרו לחד ברא. בנין. אגב חביבותא. משו"ה כולהו צריכי.

משנה ג

כותבין גט כו'. ול"ח שמא לא יתננו לה עד אחר זמן. ויבוא לחפות עליה. **אם** זנתה קודם. **כותבין שטר ללוה כו'**. ולשני יוסף ב"ש לא חיישינן. שהרי אין יכולין להוציא שטר זה על זה. כדתנן שילהי מכילתין.

משנה ה

רי"א יתן דס"ל אסמכתא קניא. המבטיח לחברו דבר על מנת שיעשה לו דבר לעתיד. וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים עכ"ל רע"ב.

לאפוקי דבר שאינו בידו ולא ביד אחר. דכה"ג ודאי גמר ומקני. דמתנה על מה שאין בידו לקיימו. התנאי בטל. והמעשה קיים.

משנה ז

ועשם ז"ל תי"ט. נראה שהוא מלשון עשו דדי כו' ודלא כמו שהחכים בעל לבוש שהעתיק ועשה אותם. **ואני** אומר ודאי החכים למי שלא ידע דרך הכינוי. וזולת זה לא עשה בעל הלבוש מאומה. כי בין שיהיה לשון מיעוך. או לשון עשיית פועל ממש. דרך הפעל עם הכינוי אחד הוא להם. בשניהם יכול שיאמר ועשם. או ועשה אותם.

ואם יהיה ענין המיעוך בשורש זה לגזרת הכבד. מה בכך. אחר שאין לשון המשנה מנוקד. תתכן הקריאה בשתי הדרכים. בין בכינוי. בין שלא בכנוי. זה פשוט על כן בחנם האשים תי"ט ללבוש. שטוב בעיניו לבאר היטב הבנת הכינוי. למי שלא ידע ערכו. ולא הבין דרכו. וזוהי דרך סלולה לרבים מן המחברים. לא יחושו לשנות קצת לשון המשנה. להיטיב באורו. בחבוריהם. שלכך נעשו (וכל עצמן לכיוצא בזה הוצרכו. לחדש חבורים ולהוסיף ספרים) ומי שאינו בקי יחזיק לו טובה על כך. ולשון משנה לחוד. לשון מחברי ספרים לחוד. שהוא לכל מסור. ולא באו אלא לפרש ולהשלים החסור.

בתי"ט ד"ה נמצא. צ"ל בין שטרותיו שובר שטרו כו'.

משנה ח

הרי החונק כו'. כתוב גאון בשעריו. פירוש היה חונק. הוא שמחזיק בבעל חובו שיפרעהו. ועבר שמעון ואמר הניחהו ואני אתן. משמע דלאו חונק ממש קאמר נ"י. **ר"ל** דאי בחונק ממש. הא ודאי מצוה קעביד. ואנוס הוא שלא לעמוד על דם רעו. והיכי פליג ר"י. וקיי"ל כותיה. **אכן** נ"י גופיה לא ס"ל כהאי פירושא. כדמשמע ממאי דכתב תי"ט בדבור הסמוך בשמו. **א"נ** איכא לפרושי. דקסבר נ"י בדעת הגאון. אע"ג דלאו

בחונק ממש. ולא ברשיעי כה"ג עסקינן. אבל לעולם באונסא מיהת קמיירי. **אבל** זה דוחק בכוונתו. כי איזה שיעור לדבר. וכה"ג ודאי צריך לאודועי. ולפרושי היכי דמי. **איברא** לענ"ד מתניתין מתוקמא שכיר כמשמעה. והכא במאי עסקינן. ביש לו ואינו רוצה לקיים מצות פריעת ב"ח. דכופין עליה ומכין אותו עד שתצא נפשו. ומאי החונק. ע"פ גזרת ב"ד ושלוחיהם. ואפילו תימא איהו גופיה נמי מצי עביד. היכא דאיכא פסידא ופסיקא מילתא.

והשתא החונק ממש קתני ודאי. ואפ"ה סבר בן ננס דמיפטר. מטעמא דלא על אמונתו הלוהו. ור"י חלוק עליו אף בחנוק. משום דודאי אפסדיה. **ודמי** לערב בשעת מתן מעות. כיון שעל פיו שלחו חפשי. ואכל הלה וחדי. ולא אשכח לאשתלומי מניה דהיאך מידי. **וכיון** דאתינן להכי. לק"מ מ"ש נ"י מערב דכתובה. פשיטא דשני ושני. ולא דמיין להדדי לגמרי. וזה כפתור ופרח ותו לא מידי.